

De mogelijkheid en implicaties van “de wil tot macht” als meta-narratief

Simon Huijben

6290949

Bachelor-scriptie Filosofie

18-6-2020

Faculteit Geesteswetenschappen

Departement Filosofie en religiewetenschappen

Hoofdbegeleider: Sander Werkhoven

Tweede beoordelaar: Tom Giesberg

---

¹ Thomas Cole, *Destruction from The Course of Empires*, 1836, Olieverf op doek, 100.3 x 161.2 cm, New-York Historical Society,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cole_Thomas_The_Course_of_Empire_Destruction_1836.jpg.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Introductie.....	4
Hoofdstuk 1: Lyotard en de postmoderne conditie	5
Kennis	5
Legitimatatie.....	8
Meta-narratieven	9
Conclusie	13
Hoofdstuk 2: Nietzsche en “de wil tot macht”	14
“De wil tot macht” in Nietzsche	14
“De wil tot macht” in debat.....	16
Conclusie	17
Hoofdstuk 3: “De wil tot macht” als meta-narratief.....	18
Toetsing	18
“De wil tot macht” als meta-narratief in de praktijk.....	19
Hoofdstuk 4: Herwaardering van alle waarden	22
Conclusie	23
Bibliografie	23

Samenvatting

In deze scriptie beargumenteer ik dat Lyotard zijn benadering van wetenschappelijke legitimatie doormiddel van meta-narratieven de juiste is, maar zijn diagnose dat beschikbare meta-narratieven niet meer legitimeren niet opgaat. Ik betoog enerzijds dat de Nietzscheaanse notie van de “de wil tot macht” een geldig meta-narratief is dat gebruikt wordt om de wetenschappelijke praktijk te legitimeren maar anderzijds desastreuze implicaties heeft. Ik betoog dat dit Nietzscheaanse meta-narratief bijdraagt aan de grote crisissen van onze tijd. Aan het einde roep ik op om als gemeenschap na te denken over nieuwe waarden, om zo de crisissen van onze tijd de ernst te bieden die ze verdienen.

Introductie

Op 28-11-2018 maakte een Chinese wetenschapper bekend het DNA van twee ongeboren baby's succesvol gemanipuleerd te hebben.² Dit keerpunt roept een veelvoud aan vragen op over de positie die wetenschap heeft tegenover de mens. Is dit wetenschap? Zijn er grenzen aan wat de wetenschap zou moeten onderzoeken of moet de wetenschap ongecontroleerd haar gang kunnen gaan? Waarom bedrijven we eigenlijk wetenschap, en met welk doel?

In deze scriptie zal ik mij voornamelijk richten tot een denker die zich heeft beziggehouden met deze vragen: Jean-François Lyotard (1924-1998). Binnen het raamwerk van Lyotard wil ik onderzoeken in hoeverre de Nietzscheaanse notie van "de wil tot macht" dient als legitimatie van de moderne natuurwetenschap en wat hier de gevolgen van zijn. Dit is relevant onderzoek omdat er in de tijd van een astronomische crisis, klimaatproblematiek, goed gekeken moet worden naar de achterliggende ideologieën die deze problemen hebben veroorzaakt. Ik zal beginnen met het uiteenzetten van Lyotard zijn kritiek op de legitimatie van wetenschap en hieruit een aantal eisen destilleren waaraan wetenschap moet voldoen wil deze gelegitimeerd worden door een meta-narratief. Daarna zal ik de Nietzscheaanse notie van "de wil tot macht" expliceren en kort de verschillende kanten van het debat rondom deze notie uiteenzetten. Daarna zal ik betogen dat "de wil tot macht" prima voldoet aan de eisen van een meta-narratief. Waarna ik zal stellen dat het meta-narratief van "de wil tot macht" minstens teruggaat tot het begin van de moderne tijd en dat veel problemen van deze tijd te wijten zijn aan dit meta-narratief. Aan het einde van deze scriptie zal ik concluderen dat het tijd is voor een herziening van dit meta-narratief en daarmee een herwaardering van alle waarden; en ik zal daarbij een suggestie doen over wat een van deze nieuwe waarde kan zijn.

---

² Maarten Keulemans, "Claim Chinese hoogleraar: eerste genetisch gemanipuleerde baby's ter wereld", 26 november 2018, <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/claim-chinese-hoogleraar-eerste-genetisch-gemanipuleerde-baby-s-ter-wereld~bf669f83/>.

Hoofdstuk 1: Lyotard en de postmoderne conditie

Lyotard was een Franse filosoof die in zijn werk een breed scala aan onderwerpen aansneed, van economie tot esthetica. Hij studeerde filosofie en is een lange tijd docent geweest op een middelbare school in Algerije. Na zijn doorbraak in de filosofie kreeg hij een positie op de universiteit van Parijs. Zijn bekendste boeken zijn *“La condition postmoderne”*, *“Le différend”*, *“Heidegger et ‘les juifs’”* en *“L’inhumain”*. Zijn esthetica is misschien wel het meest invloedrijk geweest en draait vooral om het begrip van het kantiaanse sublieme, hetgeen dat *“puts forward the unrepresentable in presentation itself”* – het onderdeel van het mooie dat zich niet laat conceptualiseren; deze notie komt het meest naar voren in het werk *“Leçons sur l’analytique du sublime”*.³

In 1979 publiceerde hij zijn doorbraak *“La condition postmoderne”*. In dit werk bracht hij de term *“postmodernisme”*, die al breed in gebruik was in andere vakgebieden, naar de filosofie. Deze term is populair geworden in de filosofie (denk aan denkers als Foucault en Deleuze). Hij definieert postmodernisme in de introductie van dit boek als volgt: *“[an] incredulity towards metanarratives”*.⁴ In het werk betoogt Lyotard dat er door de opkomst van een nieuwe door data gedreven techniek een fundamentele verandering in de status van kennis gaande is. De verandering houdt onder andere in dat kennis gecommuniceerd wordt en dat de positie van universiteiten fundamenteel verandert. Ook staat de legitimatie van kennis centraal in dit boek van Lyotard, waar deze scriptie dieper op ingaat.

De methode die Lyotard gebruikt om de status van de legitimatie van wetenschappelijke kennis in het postindustriële tijdperk te onderzoeken is die van taalspelen. Bij deze notie van taalspelen beroept Lyotard zich op de latere Wittgenstein (de Wittgenstein die in *“De Filosofische Onderzoekingen”* naar voren komt). Deze notie komt in veelvoud terug in *“La condition postmoderne”* en vormt de basis van zijn analyse.⁵

Kennis

In het werk *“La condition postmoderne”* maakt Lyotard onderscheid tussen twee verschillende soorten kennis: wetenschappelijke en narratieve kennis. Ik zal hier deze twee soorten kennis en hun onderliggende verschillen duiden.

Wetenschappelijke kennis bestaat volgens Lyotard uit één taalspel: denotatieve uitspraken (verwijzen naar de letterlijke betekenis van een woord). Daarnaast omvat wetenschappelijke kennis ook twee

---

³ *The Lyotard Dictionary*, 1ste editie (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011), 1-8.

⁴ Jean-Francois Lyotard, *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, vertaald door Geoff Bennington en Brian Massumi, eerste editie (Minneapolis: University Of Minnesota Press, 1984), Introduction XXIV.

⁵ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 9-11.

aanvullende eisen wil het door kunnen gaan als wetenschap. De eerste eis is dat de objecten waar de denotatieve uitspraken naar verwijzen toegankelijk moeten zijn voor herhaalde toegang en daarom toegankelijk voor de expliciete omstandigheden van een wetenschappelijk experiment; verificatie en falsificatie, ofwel de mogelijkheid om een experiment zinnig te herhalen. Enkel een denotatieve uitspraak maakt nog geen wetenschap: de tweede eis is dat het mogelijk moet zijn om te beslissen of een bepaalde verklaring al dan niet betrekking heeft op de door de deskundige relevant geachte taal.⁶

Narratieve kennis is verhalende kennis, kennis die binnen een cultuur wordt doorverteld. De inhoud van deze verhalen is bijna altijd het succes of het falen van de held zijn of haar avonturen. Dit slagen of falen schenkt rechtvaardiging aan sociale gebruiken. Deze narratieven bepalen de criteria van geschiktheid en bepalen wat er binnen die criteria wel en niet door de beugel kan. Ook gaat er een grote hoeveelheid taalspelen op binnen deze vorm van kennis; onder andere denotatieve, deontische en interrogatieve vormen van taalgebruik.⁷ De verhalende tradities rondom de Bijbel of de Ilias zijn voorbeelden van narratieve kennis. Ook zouden spreekwoorden gezien kunnen worden als overgebleven splinters van deze soort kennis.

Er zijn vijf kenmerkende verschillen tussen deze twee vormen van kennis:

- Wetenschappelijke kennis bestaat enkel en alleen uit denotatieve uitspraken en sluit per definitie andere taalspelen uit. Narratieve kennis daarentegen gebruikt een breed scala aan verschillende taalspelen, denotatieve maar ook normatieve en deontische, en sluit ook geen andere taalspelen uit.⁸
- Wetenschappelijke kennis is hiermee uitgesloten van sociale binding. In tegenstelling tot narratieve kennis is het geen direct en gedeeld onderdeel hiervan.⁹
- Bij wetenschappelijke kennis ligt het volledige competentie criterium bij de zender. Bij narratieve kennis ligt dit bij de zender en de ontvanger, de ontvanger is net zo goed deel van het proces als de verteller dat is.¹⁰
- Een wetenschappelijke uitspraak ontleent geen validiteit aan verteld worden. De feiten waar ze aan refereren bestaan ook los van communicatieve acties. Een narratieve uitspraak ontleent

---

⁶ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 18-19.

⁷ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 18-23.

⁸ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 25.

⁹ Ibid.

¹⁰ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 25-26.

¹¹ Bij wetenschappelijke kennis is het volgens Lyotard enkel aan de zender om competent te zijn. Bij narratieve kennis is het aan zowel de zender als de ontvanger om competent te zijn om dat, in tegenstelling tot wetenschappelijke kennis, beide onderdeel van het proces zijn.

wel validiteit aan verteld worden. Dit omdat verteld worden inherent onderdeel is van narratieve kennis. Zie ook het vorige punt ¹²

- Het spel van de wetenschap impliceert een “diachronic temporality”, het vereist dat de zender van een wetenschappelijk feit bekend is met de voorgaande uitspraken rondom de uitspraak waar de zender een uitspraak over doet.¹³ Narratieve kennis vereist dit niet, omdat zowel de zender als de ontvanger niet bekend hoeft te zijn met voorgaande uitspraken.¹⁴¹⁵

Het begrip “kennis” omvat in Lyotard’s raamwerk dus zowel wetenschappelijke als narratieve componenten. Daarmee is zijn kennisbegrip anders dan de traditionele epistemologie veronderstelt. In dat laatste is er sprake van kennis wanneer er een “Justified true belief” is (en in het post-Gettier tijdperk: dit plus nog een eis). In het eerstgenoemde is er sprake van meer. Voor Lyotard is “kennis” is breder: “what is meant by the term knowledge is not only a set of denotive statements, far from it. It also includes notions of “know-how,” “Knowing how to live,” “how to listen” etc. ”.¹⁶ Kennis gaat voor Lyotard dus niet alleen om denotatieve feiten maar ook om pragmatische zaken. Men zou het kunnen zien als iets in de trant van het Duitstalige woord voor iets veel breder dan wetenschap: “Wissenschaft”. Kennis omvat voor Lyotard ook wijsheid – weten hoe te leven; een meer pragmatische “kennis”.

Er bestaat voor Lyotard geen concrete hiërarchie tussen deze twee verschillende vormen van kennis.¹⁷ Ze zijn verschillend, met elkaar te vergelijken maar de één is niet beter dan de ander. Het is verleidelijk om te denken dat wetenschappelijke kennis op alle manieren superieur is aan narratieve kennis, maar volgens Lyotard beroept wetenschappelijke kennis zich uiteindelijk toch altijd weer op een bepaalde vorm van narratieve kennis. De criteria die voor de kwaliteit van de kennis gelden werken alleen binnen de context van die specifieke kennis, de twee vormen van kennis (narratieve en wetenschappelijke) kunnen elkaar daarom niet beoordelen.

Toch veronderstelt Lyotard met zijn tweeledig begrip van “kennis” dat narratieve kennis een veel vollere vorm van kennis is dan wetenschappelijke kennis dat is. Maar dit zou botsen met zijn ontkenning van een hiërarchie in de verschillende vormen van kennis. Later stelt Lyotard dat

---

¹² Lyotard, *The Postmodern Condition*, 26.

¹³ Door een bibliografie bij een publicatie te leveren bijvoorbeeld, zo maakt de zender duidelijk bekend te zijn met voorgaande uitspraken.

¹⁴ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 26.

¹⁵ Volgens Gaëlle Bernard in het paper “On the “Postmodern” Crisis of Legitimation and the Confusion of Reasons” maakt dit bredere begrip van wat kennis is alle kennis (dus én wetenschappelijke én narratieve kennis) “doxic”; het is essentieel gebonden aan traditie: “a statement is good, a competency is recognized in accordance with the criteria accepted by the interlocutors’ social circle”

¹⁶ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 18.

¹⁷ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 26-27.

wetenschappelijke kennis zich beroept op een meta-narratief om te voldoen aan dit bredere begrip van kennis, maar dit maakt nog steeds niet dat er niet te spreken valt over een hiërarchie. Ik denk dat hij het idee van een hiërarchie tussen de twee vormen van kennis verwerpt om de aandacht te leggen op het bestaan van narratieve kennis – dit laatste kan de wetenschappelijke mens misschien vreemd in de oren klinken, maar juist binnen een bredere narratieve context kan een dergelijk mens zich begrijpen als wetenschappelijk. Daarmee blijft er toch nog een mate van discrepantie bestaan tussen Lyotard zijn kennis begrip en zijn verwerping van een hiërarchie tussen de door hem geponeerde vormen van kennis en de fundamentele rol die narratieven spelen. Dit laatste aspect zal nu verder uitgediept worden.

Legitimatatie

De vraag waar Lyotard zich in het boek *“La condition postmoderne”* mee bezighoudt is wat wetenschappelijke kennis legitimeert. Dit onderzoekt hij dan ook uitvoerig. Volgens Lyotard is legitimatie onderhevig aan machtsrelaties. De legitimatie van wetenschap, en daarmee wetenschappelijke kennis, heeft betrekking op de vraag wat wetenschappelijke kennis is en wie bepaalt wat wetenschappelijke kennis is. In dit legitimatie proces spelen meta-narratieven een grote rol, daar ga ik later in deze scriptie uitgebreid op in

Legitimatie bij wetenschap is, volgens Lyotard, het proces waarin de wetgever die zich bezighoudt met het wetenschappelijke discours autoriseert wat door kan gaan voor wetenschappelijke kennis. Deze wetgever kan de voorwaarden voor wanneer een propositie wetenschappelijk is stellen.¹⁸ Dit stelt de wetgever in staat om bepaalde dingen uit te sluiten van het wetenschappelijke discours en andere juist in te sluiten (bijvoorbeeld het uitsluiten van alchemie en het insluiten van kwantummechanica). “Wetgever” dient hier breed opgevat te worden en gaat breder dan traditioneel verondersteld wordt (dat een wetgever enkel de overheid is). In het postindustriële tijdperk zijn er bedrijven die hier minstens net zoveel zeggenschap in hebben als een overheid dat heeft. Daarom dienen sommige bedrijven ook als wetgevers gekenmerkt te worden (denk bijvoorbeeld aan Facebook of IBM).

Volgens Lyotard zijn er twee vragen rondom de legitimatie van wetenschap; één speelt zich af binnen de wetenschap, de vraag naar wat wanneer doorgaat als wetenschappelijk. De vraag of astrologie aan het domein van de wetenschap toebehoort is hier een voorbeeld van. De ander gaat over de legitimatie van wetenschap als zichzelf. Deze laatste kan volgens Lyotard niet wetenschappelijk zijn zonder zich te

---

¹⁸ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 8.

beroepen op een narratief. Een voorbeeld hiervan: In het grootste werk van Plato, "Politeia", beroept Socrates zich op een narratief om zijn lesmethode te legitimeren; de allegorie van de grot.¹⁹

Zoals al eerder genoemd heeft de legitimatiekwestie bij Lyotard alleen betrekking op wetenschappelijke kennis omdat dit de enige is die de legitimatie moet verklaren. Door de aard van de soort kennis die narratieve kennis is, is deze volgens Lyotard niet onderhevig aan legitimatie. Dat lijkt naïef omdat de geschiedenis vol staat van voorbeelden waarin er naar aanleiding van verschillende meningen rondom narratieve kennis (religie) expliciete uitingen van geweld zijn geweest. Bijna elke oorlog ooit gevochten kan hier naartoe worden gerelateerd. Dit gaat natuurlijk ook op voor conflict rondom wetenschappelijke kennis, maar het is wat kortzichtig om hier geen aandacht aan te schenken.

Maar hij heeft wel gelijk in de zin dat er een belangrijk verschil bestaat tussen de machtsrelaties bij de verschillende soorten kennis. Bij narratieve kennis is er een volkomen gelijkwaardige relatie tussen de zender en ontvanger, omdat de enige autoriteit die de zender heeft het feit is dat hij of zij het verhaal kent. Deze autoriteit wordt meegegeven wanneer er iets verteld wordt, daarom is deze vorm van kennis niet onderhevig aan machtsrelaties. Bij wetenschappelijke kennis is dit niet het geval. Dit omdat de relatie tussen de zender en de ontvanger fundamenteel anders is. Daarmee is er bij narratieve kennis volgens Lyotard geen sprake van impliciete onderliggende machtsrelaties zoals bij wetenschappelijke kennis het geval is.²⁰

Meta-narratieven

Volgens Lyotard zijn er twee grote (meta-)narratieven die de wetenschap sinds de verlichting, de moderne tijd en daarmee de moderne wetenschap gebruikt om zichzelf te legitimeren: "Humanity as the hero of liberty" en wetenschap als een weg die uitkomt op totaliteit (het hegeliaanse narratief). De eerste beroept zich op het politieke taalspel en de tweede op het filosofische taalspel.²¹

Dit eerste narratief is het verhaal van de verlichting: een hoopvol en moedig verhaal. Lyotard schrijft dat wanneer een sociaal subject nog niet het wetenschappelijk subject is dit binnen dit narratief komt door de priester of de tiran.²² Dit is het verhaal van het ontsnappen aan het obscurantisme, het uittreden uit de onmondigheid. Mensen hebben binnen dit narratief recht op wetenschap.²³ Wetenschap wordt binnen dit narratief gelegitimeerd door een praktische roeping: "Which is to help

---

¹⁹ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 27-28.

²⁰ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 21.

²¹ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 27-36.

²² Lyotard, *The Postmodern Condition*, 31.

²³ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 31-32.

emancipation of the people and the interests of civil society and/or the state”.²⁴ Dit wordt ook wel het emancipatie narratief genoemd. Binnen dit narratief dient kennis én een doel op zich én is het nodig voor iets anders van waarde (de emancipatie van de mens, het uittreden uit de onmondigheid). Dus iets past binnen dit narratief als het zich, binnen dezelfde redenering, kan beroepen op vooruitgang. Computerwetenschappen kunnen dit wel, spiritualiteit kan dit niet; dit is de verklaring die Lyotard zou bieden voor het opnemen van de eerste en het uitsluiten van de tweede.

Het tweede narratief dat Lyotard onderscheidt beroept zich niet op het politieke taalspel maar op het filosofische taalspel: dit is het hegeliaanse narratief. Dit narratief is het narratief van de absolute geest, afstevenend naar een systematische completering van kennis en bijbehorende absolute vrijheid. Dit narratief vindt zijn oorsprong in het Duitse universiteitsleven aan het begin van de 19^e eeuw en kent volgens Lyotard drie doelen: alles afleiden van een oorspronkelijk principe (dit is wat de natuurwetenschap zou moeten doen), alles terugleiden naar een origineel ideaal (dit is wat de geesteswetenschappen zouden moeten doen) en het verenigen van dit oorspronkelijke principe en dit oorspronkelijke ideaal.²⁵ Met dit derde doel wordt ervoor gezorgd dat de wetenschappelijke zoektocht samenvalt met het nastreven van rechtvaardigheid in het morele en politieke leven.²⁶ De legitimatie van dit narratief is dus niet te vinden in een extrinsiek doel zoals het eerste narratief (het dient geen doel zoals emancipatie), maar het is gelegitimeerd zolang het legitiem is (het zegt wat de staat en de samenleving zijn). Het doel van dit narratief, en daarmee wetenschappelijke kennis, is “[to] lay open the whole body of learning and expound both the principles and the foundations of all knowledge”.²⁷ Dit meta-narratief kent dus geen extern doel, maar is als het ware zelf-legitimerend in de ontvouwing van de absolute geest; wetenschappelijke kennis is legitiem als stap, of fase, in het compleet maken van het volledige kennissysteem en daarmee uiteindelijk de voltooiing van de (ideale) geschiedenis. Iets past dus binnen dit narratief als het bijdraagt aan het voltooiën en completeren van het kennissysteem.

Om iets in of uit te sluiten van het wetenschappelijke discours beroepen de “wetgevers” zich volgens Lyotard dus traditioneel gezien op een van deze twee meta-narratieven. Iets dient dus, conventioneel gezien als, wetenschappelijke kennis overwogen te worden als het binnen een van deze meta-narratieven past.

---

²⁴ Gaëlle Bernard, “On the ‘Postmodern’ Crisis of Legitimation and the Confusion of Reasons”, *Cités* No 45, nr. 1 (3 mei 2011), 87–101.

²⁵ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 33.

²⁶ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 32-37.

²⁷ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 33.

We zien hier ook dat een narratief een bredere functie draagt dan enkel inclusiecriteria geven aan wat wel of niet opgenomen moet worden in het wetenschappelijk discours. Het verlichtings-narratief vertelt een mooi verhaal over de menselijke geschiedenis en het narratief van de absolute geest omvat eveneens een bepaald eindpunt. Doormiddel van het verhaal dat een meta-narratief vertelt laat het zien waarom wetenschap *waardevol* is, het dicht waarde en status toe aan de wetenschappelijke praktijk en geeft daarmee richting aan het menselijke zijn.

Beide narratieven, zo schrijft Lyotard, gaan in deze postindustriële postmoderne maatschappij niet meer op en hebben daarmee hun legitimerende en sturende kracht verloren. Lyotard suggereert dat dit heeft plaatsgevonden omdat er rond de tweede wereldoorlog een duidelijke verschuiving plaatsvindt van kennis als doel op zich naar een middel. Lyotard schrijft: "The decline of narrative can be seen as an effect of the blossoming of techniques and technologies since the Second World War, which has shifted emphasis from the ends of action to its means".²⁸ Daarnaast noemt Lyotard de opkomst van het geavanceerd liberaal kapitalisme na het wegvallen van de keynesiaanse school. Kennis is, volgens Lyotard, tegenwoordig gebaseerd op prestatie, niet meer op waarheid.²⁹ Dat wil zeggen dat wij tegenwoordig kennis niet meer zien als waarheid maar datgene dat de best mogelijke input-output relatie oplevert. Kennis, zo betoogd Lyotard, draait niet meer om waarheid maar om wat voor nut het heeft. Ik denk dat het *modus operandi* van de moderne nieuwsmachine dit goed illustreert. De waarde van een nieuwsitem wordt door veel delen van de nieuwsmachine niet meer beoordeeld op de journalistieke waarde maar op de mogelijkheid tot het aansturen van reuring. Dit uit zich in nieuwsartikelen die veel "clicks" genereren of het uitnodigen van gasten in een talkshow waarvan men weet dat ze zich fel zullen uiten.

De staat of het bedrijf (de wetgever) moet hierdoor, volgens Lyotard de traditionele meta-narratieven (het narratief van de verlichting en het narratief van de absolute geest) achter zich laten om dit nieuwe doel te kunnen omarmen, en dat nieuwe doel is macht. Wetenschappers worden niet meer ingehuurd om kennis te vergaren maar om macht te vergroten. Kennis is een middel tot macht geworden. Wel schrijft hij dat dit slechts gissen is en dat het eigenlijk onbegonnen werk is om de precieze oorzaak van het wegvallen van de legitimerende functie van de twee traditionele meta-narratieven te vinden.³⁰ De traditionele meta-narratieven legitimeren niet meer; beide veronderstellen dat kennis wordt nagestreefd als doel op zich, niet als middel. Dit maakt dat het grote meta-narratief dood is, en wij hebben het (door middel van postindustrialisatie en neoliberalisme) vermoord.

---

²⁸ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 37.

²⁹ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 46.

³⁰ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 36.

Het gevolg van het wegvallen van deze legitimatie van wetenschap is dat er een nieuwe vorm van wetenschap nodig is. Eén waarin er geen door een meta-narratief gedreven vooruitgang naar waarheid en rechtvaardigheid meer is. Maar een veelheid van heterogene, onverenigbare taalspelen die elk eigen immanente criteria hebben. De mens zal toe moeten naar legitimatie aan de hand van concurrentie tussen verschillende taalspelen, hij noemt dit “Legitimation by Paralogy”. Dit noemt hij ook wel de postmoderne conditie.³¹

De implicaties zijn groot. Bij het wegvallen van meta-narratieven komen we uit op kleinere narratieven die door consensusvorming en “social bonds” tot stand en concurrentie komen. In deze nieuwe conditie komen we niet meer tot objectieve waarheid maar tot kortstondige waarheid. Dit is volgens Lyotard de postmoderne conditie. De legitimatie van deze nieuwe postmoderne narratieven komen voort uit hoe communiceerbaar deze zijn – dit als gevolg van de data gedreven technologie en machtsrelaties die in Lyotard’s tijd opkomen (kunstmatige intelligentie, databanken, nieuw beleid op universiteiten). Wil kennis anno nu nog overdraagbaar zijn, en daarmee überhaupt kennis zijn, moet het passen binnen de manier van hoe wij omgaan met kennis.

Door het wegvallen van de twee meta-narratieven zijn we terecht gekomen in de postmoderne conditie, een conditie zonder meta-narratief. De vraag is of deze diagnose wel correct en overtuigend is; dient de instrumentalisering van kennis werkelijk geen doel? In de secties die volgen zal ik voorstellen dat we de overgang beter kunnen bezien als het intreden van een nieuw meta-narratief, eentje die draait om macht. Zowel de wetenschappers die kennis meten aan voorspelling en controle, als de staat en bedrijfssfeer, lijken het continu vergroten van macht als doel te hebben.

Kennis is sinds het bestaan van menselijke gemeenschappen een middel tot macht geweest (macht over de natuur en macht over elkaar). De reden dat de ene volksstam (de homo sapiens) over de andere kon heersen (de neanderthalers) was kennis – ook ruim voordat de wetenschappelijke methode en daarmee wetenschappelijke kennis uitgevonden werd. Het was kennis over het maken van gereedschap en weten hoe deze het best gebruikt kon worden die de ene soort over de andere liet heersen. Kennis is altijd al verweven geweest met macht.

Lyotard zijn poging om wetenschappelijke vooruitgang te begrijpen aan de hand van een meta-narratief is de juiste, zijn methode is correct - maar zijn diagnose van de conditie waarin wij ons nu begeven lijkt niet zo overtuigend. Door de transitie van kennis als doel op zich naar kennis als middel is het meta-narratief op zich niet in onbruik geraakt. Deze traditie is een gevolg van een meta-narratief dat al sinds de verlichting meedraait en de andere twee narratieven verdrongen en uiteindelijk

---

³¹ Lyotard, *The Postmodern Condition*, 60-71.

gesloopt heeft. Dit meta-narratief is “het narratief van de wil tot macht”, ik zal uitgebreid ingaan op deze stelling in de volgende hoofdstukken.

Conclusie

De traditionele meta-narratieven zouden, volgens Lyotard, niet meer opgaan omdat kennis door het postindustriële tijdperk niet langer meer een doel maar een middel is en omdat we een gevorderd stadium van het kapitalisme hebben bereikt. Lyotard weidt niet uit over wat precies de oorzaak is van de delegitimatie van de moderne wetenschap, maar we hebben wel kunnen destilleren aan wat voor eisen een meta-narratief precies moet voldoen wil deze de mogelijkheid tot legitimering bieden. Deze criteria zijn de volgende:

- Het moet de wetgever in staat stellen te bepalen wat wel en niet in het wetenschappelijke discours opgenomen dient te worden; het moet duidelijke inclusiecriteria geven.
- Het moet laten zien waarom wetenschap waardevol is.
- Het moet status en waarde geven aan de wetenschappelijke praktijk.
- Het moet een mogelijkheid bieden tot herinterpretatie van wat voorheen geschaard ging onder kennis.

In deze scriptie wil ik laten zien dat, in tegenstelling tot wat Lyotard beweert, het meta-narratief op zich nog niet verdwenen is. Nu ik heb laten zien waarom meta-narratieven bestaan zal ik in de rest van de scriptie kijken naar wat het meta-narratief waarbinnen we lijken te leven en waarbinnen wetenschappelijke kennis gelegitimeerd wordt, inclusief de problemen die dit met zich meebrengt.

Hoofdstuk 2: Nietzsche en “de wil tot macht”

Ik zal bepleiten dat het meta-narratief dat nog wel bestaat het narratief van “de wil tot macht” is. Ik zal er in het hierop volgende hoofdstuk uitgebreid aandacht aan besteden. Dit narratief bestaat al lang maar krijgt voor het eerst duidelijk een naam in het werk van de Duitse filosoof Friedrich Nietzsche (1844-1900).

Nietzsche zijn werk omspannt een veelvoud aan onderwerpen. Richting het einde van zijn carrière (vanaf 1883), vlak voor zijn ineenstorting, ontwikkelt Nietzsche de notie van “de wil tot macht”. Hij noemt deze notie voor het eerst in *“Aldus sprak Zarathustra” (1883)*,³² en werkt het verder uit in *“Voorbij goed en kwaad” (1887)*³³ en het later toegevoegde vijfde hoofdstuk in *“De vrolijke wetenschap” (1887)*.³⁴ Deze notie is de meeste controversiële en ambigue term in zijn werk, en misschien wel de gehele filosofie. Deze controversie is te danken aan het postuum gepubliceerde werk *“De wil tot macht”*, geredigeerd door zijn zus Elizabeth Nietzsche. Door deze ambiguïteit is er een veelvoud aan interpretaties over wat “de wil tot macht” is en waar Nietzsche met deze term op doelt.

Ik zal hier eerst kort uiteenzetten hoe “de wil tot macht” in zijn werk naar voren komt, al volgens ik het kort zal hebben over het debat rondom deze notie. Daarna zal ik beargumenteren dat “de wil tot macht” voldoet aan de voorwaarden die Lyotard stelt voor een meta-narratief en betogen dat dit het meta-narratief is waarbinnen wij ons begeven.

“De wil tot macht” in Nietzsche

“De wil tot macht” lijkt voor de Nietzsche de onderliggende drift te zijn die al het gedrag bepaald. Deze wil tot macht zit in mensen, maar ook zeker in al het andere. “Waar ik levens vond, vond ik wil tot macht; en zelfs in de wil des dienende vond ik de wil *heer* te zijn”³⁵, “This world is the will to power – and nothing besides! And even you yourselves are this will to power – and nothing besides!”³⁶ “De wil tot macht” is dus te vinden in alles, maar wat doet het precies?

---

³² Friedrich Nietzsche, *Aldus Sprak Zarathoestra*, vertaald door P. Endt en H. Marsman, 19e druk (Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1985).

³³ Friedrich Nietzsche, *Voorbij goed en kwaad: voorspel tot een filosofie van de toekomst*, onder redactie van Hans Driessen, vertaald door Thomas Graftdijk en Paul Beers, 9e druk, Nietzsche-Bibliotheek (Amsterdam: De Arbeiderspers, 2004).

³⁴ Friedrich Nietzsche, *De vrolijke wetenschap*, vertaald door Driessen Hans, Eerste druk (Nijmegen: Vantilt, 2018).

³⁵ Nietzsche, *Aldus Sprak Zarathoestra*, 99.

³⁶ Friedrich Nietzsche, *The Will to Power*, vertaald door R. Kevin Hill en Michael A. Scarpitti, 1ste editie (UK: Penguin Classics, 2017), 586.

“Voor alles wil iets levends zijn kracht *botvieren* – het leven zelf is wil tot macht -: het zelfbehoud is daarvan slechts een van de indirecte, meest frequente gevolgen”.³⁷ “De wil tot macht” gaat dus breder dan enkel het zelfbehoud, het gaat over het vergroten van macht. “ook het lichaam waarbinnen [...] de individuen elkaar als gelijke behandelen [...] moet zelf, als het een leven, geen afstervend lichaam is, andere lichamen alles aandoen waarvan de individuen zich tegenover elkaar onthouden: het zal “de wil tot macht” moeten zijn, het zal willen groeien, om zich heen grijpen, tot zich trekken, overwicht verwerven, - niet op grond van moraliteit of immoraliteit, maar omdat het *leeft* en omdat leven nu eenmaal wil tot macht *is*”.³⁸ De manifestatie van “de wil tot macht” is dus groeien, uitbreiden en overwicht bereiken.

“De wil tot macht” is ook geen nieuw iets, het is iets dat volgens Nietzsche altijd al geweest is: “Als theorie is dit [“de wil tot macht”] misschien een nieuwigheid, - als realiteit is het *oerfeit* van alle geschiedenis laat men toch in zoverre eerlijk zijn tegenover zichzelf! -”³⁹

In het essay “*Nietzsche’s Theory of the Will to Power*” schrijft James I. Porter over “de wil tot macht” als “claims to power”: elk organisch functioneren kan teruggeleid worden naar deze wil tot macht. Elk organisch functioneren is een poging aanspraak te maken op meer macht.⁴⁰

Mensen, dieren, planten, stenen; al het bewegen van deze dingen kan verklaard worden aan de hand van “de wil tot macht”. Alles poogt zijn of haar macht te vergroten door te handelen. Wanneer een eucalyptus plant zich voortplant vergiftigd deze de grond waardoor het onmogelijk wordt voor andere planten om op deze zelfde plek te groeien, dit is een exercitie van “de wil tot macht”. Wanneer een steen opgetild en losgelaten wordt valt deze weer, dit vallen is een manifestatie van “de wil tot macht” van de steen. Deze positie vindt aansluiting bij stromingen in de natuurwetenschappen ten tijde van het leven van Nietzsche.⁴¹

“De wil tot macht” veronderstelt een brede definitie van macht. Bij het horen van “de wil tot macht” zal men misschien geneigd zijn gelijk te denken aan het handelen van dictators. En hoewel “de wil tot macht” ook op dit gedrag slaat (het slaat immers op elk functioneren), is macht voor Nietzsche iets dat ook subtieler werkt – zoals de reproductie van de eucalyptusplant die hierboven besproken is. De wil tot macht manifesteert zich dus op allerlei verschillende manieren, afhankelijk van het iets dat deze

---

³⁷ Nietzsche, *Voorbij goed en kwaad*, 22.

³⁸ Nietzsche, *Voorbij goed en kwaad*, 179.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ James Porter, “Nietzsche’s Theory of the Will to Power”, in *A Companion to Nietzsche*, eerste druk (Oxford: Wiley-Blackwell, 2007), 548–64, <https://doi.org/10.1002/9780470751374.ch30>, 550.

⁴¹ R. Lanier Anderson, “Nietzsche’s Will to Power as a Doctrine of the Unity of Science”, *Studies in History and Philosophy of Science Part A* 25, nr. 5 (1 oktober 1994): 729–50, [https://doi.org/10.1016/0039-3681\(94\)90037-X](https://doi.org/10.1016/0039-3681(94)90037-X), 81-84.

wil manifesteert. De wil tot waarheid, het streven naar kennis en waarheid, is bijvoorbeeld de uiting van “de wil tot macht” van de wetenschapper of de (echte) filosoof: “Hun ‘kennis’ is *scheppen*, hun scheppen is wetgeving, hun wil tot waarheid is – *wil tot macht*.”⁴² Voor kunstenaars is een wil tot maken een manifestatie van “de wil tot macht”: “This ability, man’s artistic ability *par excellence*, thanks to which he violates reality with his lies [...] After all, he himself is a part of reality, truth hand nature; how could he help but share in its *genius for lying!* [...] In those moments in which man was deceived, in which he outwitted himself, in which he believed in life: oh, how his heart swelled within him! What delight he took in it! What sense of power he felt! How much of an artistic triumph there was in that sense of power! . . . Man once more became the master of his ‘*materials*’ – the master of the truth! . . . And whenever man rejoices, his joy is always the same; he rejoices as an artist, he enjoys his power, he enjoys the lies as the source of his power”.⁴³ En voor zakenlui is de manifestatie van “de wil tot macht” misschien wel het zorgen voor een hoge aandelenkoers omdat dit het zegevieren van macht is over concurrenten. “De wil tot macht” vindt dus zowel zijn plek in de natuur als in het menselijk handelen, al zit er tussen beide voor Nietzsche geen verschil. “De wil tot macht” is een kracht die geen andere kracht nodig heeft, het is het “*causa prima*” van al het handelen en het universum zelf.

Nu ik de notie van “de wil tot macht” binnen het werk van Nietzsche kort uiteen heb gezet zal ik het hebben over het debat rondom deze notie.

“De wil tot macht” in debat

Het debat splitst zich op rondom de vraag of Nietzsche een metafysicus is of niet. Houdt Nietzsche zich slechts bezig met de karakteristieke of eigenschappen van de werkelijkheid of betreft hij zijn denken op alle entiteiten? Interpreet van deze eerste positie is onder andere Martin Heidegger. Hij neemt verder vooral stelling in rondom het nihilisme dat een gevolg kan zijn van de dood van God.⁴⁴

De splitsing rondom dit debat kan gereduceerd worden tot het wel of niet aannemen van het in 1901 door Elizabeth Nietzsche gepubliceerde werk “*de wil tot macht*” als een werk van Nietzsche. In dit werk staat het bol van de metafysische claims, terwijl ze in zijn “eigen” gepubliceerde werk eigenlijk compleet ontbreken. Er zijn goede redenen om dit werk aan te nemen, er zijn namelijk aanwijzingen dat Nietzsche bezig was met een *magnum opus*. In “*de genealogie van de moraal*”, en het nawoord

---

⁴² Nietzsche, *Voorbij goed en kwaad*, 124.

⁴³ Nietzsche, *The Will to Power*, 483-484.

⁴⁴ Michael Allen Gillespie, “Heidegger’s Nietzsche”, onder redactie van Frank A. Capuzzi en Joan Stambaugh, *Political Theory* 15, nr. 3 (1987), 424–35.

van de eerste publicatie van *“voorbij goed en kwaad”* schrijft hij hier ook over.^{45 46} Maar er zijn ook genoeg redenen om dit werk te verwerpen omdat het weliswaar fragmenten van Nietzsche zijn, maar ze zijn zodanig achter elkaar geplakt dat de centrale these van het boek de ideeën van Nietzsche helemaal niet meer afspiegelt.⁴⁷

Ik stel voor om de notie van “de wil tot macht” los te trekken van de rest van het denken van Nietzsche. Of het nou een universele kracht is of slechts een perspectief, zoals er vele andere zijn, is voor deze scriptie irrelevant. De vraag die hier gepoogd wordt te beantwoorden is of “de wil tot macht” een meta-narratief is en of deze een kritische herziening behoeft. Hiervoor maakt het niet uit welke positie in het debat rondom deze Nietzscheaanse notie wordt ingenomen.

Wat wel relevant is, is of de notie van “de wil tot macht” voldoet aan de eisen die Lyotard stelt aan het wel of niet zijn van een meta-narratief. Met die hierboven genoemde definitie van Nietzsche’s notie, “de wil tot macht” als een aan alles ten grondslag liggende beweegreden, waarmee gestreefd wordt naar het vergaren van meer en meer macht, is dat iets om te gaan toetsen.

Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik eerst kort Nietzsche zijn notie van “de wil tot macht” zoals deze naar voren komt in zijn werk besproken, waarna ik kort het debat omtrent deze notie uiteen heb gezet. Daarna heb ik voorgesteld om de notie van “de wil tot macht” los te trekken uit dit debat omdat we in deze scriptie enkel geïnteresseerd zijn in deze notie als meta-narratief.

In het volgende hoofdstuk wordt “de wil tot macht” als meta-narratief getoetst aan de hand van de criteria die Lyotard stelt aan een meta-narratief (de vereisten zoals deze in het eerste hoofdstuk al besproken zijn). Later in deze scriptie zal ik beargumenteren dat “de wil tot macht” al sinds het begin van de moderne tijd het meta-narratief is geweest en dat veel van de problemen van de moderne tijd hieraan te weiden zijn. Uiteindelijk zal ik betogen dat het tijd is voor een herwaardering van alle waarde.

---

⁴⁵ Friedrich Nietzsche, *De genealogie van de moraal*, vertaald door Thomas Graftdijk, 9e druk, Nietzsche-Bibliotheek (Amsterdam: De Arbeiderspers, 2020), 155.

⁴⁶ Nietzsche, *The Will to Power*, Introduction XI.

⁴⁷ Nietzsche, *The Will to Power*, Introduction.

Hoofdstuk 3: “De wil tot macht” als meta-narratief

Maar is “de wil tot macht” een meta-narratief? In dit hoofdstuk zal ik beargumenteren dat “de wil tot macht” voldoet aan de criteria die Lyotard stelt aan een meta-narratief. Daarnaast zal ik beargumenteren dat “de wil tot macht” een meta-narratief is dat al sinds het begin van de moderne tijd meedraait en desastreuze gevolgen heeft gehad, en vandaag de dag ook nog schadelijk is.

Laten we nu dit idee, dat “de wil tot macht” kan dienen als meta-narratief om wetenschap te legitimeren, toetsen aan de criteria die Lyotard stelt aan een meta-narratief en de legitimatie van wetenschap op zich. De eisen die ik heb opgesteld in hoofdstuk één, om te kijken of iets als meta-narratief kan dienen, zijn de volgende:

- Het moet de wetgever in staat stellen te bepalen wat wel en niet in het wetenschappelijke discours opgenomen dient te worden, het moet duidelijke inclusiecriteria geven.
- Het moet laten zien waarom wetenschap waardevol is.
- Het moet status en waarde geven aan wetenschap.
- Het moet een mogelijkheid bieden tot herinterpretatie van wat voorheen geschaard ging onder kennis.

Toetsing

Het in deze scriptie voorgestelde meta-narratief onderscheidt zich van de twee traditionele meta-narratieven omdat het zich én niet beroept op vooruitgang (zoals het verlichtings-narratief dat doet) én niet beroept op een totaliteit van kennis (zoals het narratief van de absolute geest dat doet).

Wil deze notie kunnen dienen als meta-narratief moet het voldoen aan de hierboven genoemde criteria.

“De wil tot macht” als meta-narratief stelt de wetgever duidelijk in staat te bepalen wat wel en niet onder het wetenschappelijk discours geschaard dient te worden: alles dat op één of andere manier een macht aan zichzelf onderwerpt dient opgenomen te worden in het wetenschappelijke discours. Deze macht slaat, zoals eerder in deze scriptie besproken, op verschillende vlakken; het betreft voorspellingen, manipulaties, verklaringen, inmengingen etc.

Dit meta-narratief laat zien waarom wetenschap waardevol is. Wetenschap stelt ons in staat om steeds beter onze omgeving (de natuur) te beïnvloeden, te creëren en te voorspellen. Hoe meer wetenschap er wordt bedreven, hoe beter dit lukt. Dit maakt wetenschap een waardevolle praktijk.

Het geeft status en waarde aan wetenschap. “De wil tot macht” als meta-narratief is een verhaal dat vertelt kan worden en waarde en status aan de wetenschappelijke praktijk kan brengen. De waarde en status komt in dit meta-narratief voort uit het feit dat het ons in staat stelt te heersen over alle andere dingen, elkaar maar vooral de natuur. Daarnaast geeft het keer op keer, bij iedere nieuwe wetenschappelijke vooruitgang meer substantie aan het idee dat de mens boven de natuur staat en dat de natuur ten doelen van de mens bestaat. Deze twee punten laten zien dat “de wil tot macht” als meta-narratief status en waarde aan wetenschap geeft.

Als laatste biedt het ook de mogelijkheid tot herinterpretatie van alles wat voorheen geschaard ging onder kennis. Er zou met terugwerkende kracht gekeken moeten worden naar wat tot voorheen onder het wetenschappelijke discours werd geschaard, maar het is zeker mogelijk.

Het voorgestelde meta-narratief voldoet dus aan de eisen die we eerder in deze scriptie hebben gesteld aan een meta-narratief. Dit maakt dat dit meta-narratief gebruikt kan worden om de wetenschappelijke praktijk te legitimeren.

“De wil tot macht” als meta-narratief in de praktijk

In de praktijk blijkt “de wil tot macht” als meta-narratief al sinds de moderne tijd in gebruik.

Dit idee, dat wetenschap wordt bedreven vanuit een poging macht te vergaren, vindt enige aanhang in de literatuur. Phillip Pattberg beargumenteert dat dit idee ver de geschiedenis terug in gaat: “The ideology of the mastery of nature was not simply a function of science and applied technology aided by the economic expansion and political stabilization of Europe after 1450. It was also the overarching intellectual concept of several discrete or overlapping European cultures that were, at varying speeds and scales, heading towards world domination.”⁴⁸ Dit idee maakte het mogelijk voor Europa om in een dominante positie tegenover de rest van de wereld te komen.

Volgens Max Horkheimer is de rede, en daarmee wetenschap, een gevolg van de neiging tot natuur dominantie – als in “de wil tot macht”: “The disease of reason is that reason was born from man's urge to dominate nature”.⁴⁹ Dezelfde auteur schrijft in een boek samen met Theodor Adorno, “*De dialectiek van de verlichting*”, het volgende: “human beings distance themselves from nature in order to arrange it in such a way that it can be mastered.”⁵⁰ In een poging om de natuur te begrijpen, en daarmee te controleren, distantieert de mens zich van de natuur. Dit is in het voordeel van de mens. Dit

---

⁴⁸ Philipp Pattberg, “Conquest, Domination and Control: Europe’s Mastery of Nature in Historic Perspective,” *Journal of Political Ecology* 14, no. 1 (December 1, 2007): 1–9, <https://doi.org/10.2458/v14i1.21681>.

⁴⁹ Max Horkheimer, *Eclipse of Reason*, Herdruk (London; New York: Bloomsbury USA Academic, 2013), 124-125.

⁵⁰ Max Horkheimer en Theodor W. Adorno, *Dialectic of Enlightenment*, onder redactie van Gunzelin Schmid Noerr, vertaald door Edmund Jephcott, 1ste editie (Stanford, California: Stanford University Press, 2007), 31.

distantiëren is ook wat er gebeurt in het meta-narratief van “de wil tot macht”, dat creëren van afstand is nodig om uiting te geven aan “de wil tot macht”.

William Leiss beargumenteert dat dit streven naar dominantie over de natuur ook heden ten dage gaande is, hij beroept zich hier op ontwikkelingen in de biologie en neurowetenschap. “Domination of nature can be said to mean the effort to understand how all natural processes function, in terms of physical, chemical, and biological interactions, so that we can first replicate those processes and then intervene in them to produce specific outcomes that we desire.”⁵¹

Het idee dat wetenschap wordt bedreven vanuit een idee van macht is dus een positie die enige aanhang kent binnen de geschiedkunde en de filosofie. Ook laat dit zien dat het narratief misschien al wel in gebruik is geweest.

Wetenschap als “wil tot macht” is een stuk groter dan alleen wetenschappelijke uitvindingen (zoals een raket of een vaccin bijvoorbeeld). Het kunnen voorspellen welke beweging een hemellichaam maakt of wanneer er waar een hogedrukgebied komt is ook een uiting van “de wil tot macht”. Door te voorspellen en te verklaren probeert de mens ook macht te uiten en andere machten aan zich te onderwerpen. Wanneer je iets kan voorspellen kan je niet meer onderworpen worden aan dit gene - het onvoorspelbare heeft macht, het voorspelbare niet. Als de mens iets in de natuur op die manier voorspelt is dat dan dus het onschadelijk maken van een andere macht zodat de eigen macht meer terrein in kan nemen. Dit streven naar voorspellende waarden is in lijn met de wetenschappelijke methode. Een belangrijke eis binnen deze methode is dat een experiment door een ander uitgevoerd kan worden en dan dezelfde resultaten moet leveren – wil een theorie goed zijn, dan moet het kunnen voorspellen (het moet falsifieerbaar zijn).

De gangbare opvatting is, kennelijk, dat het meta-narratief van “de wil tot macht” een waardevolle en nastreefwaardige zaak is. Het is een narratief dat ons, wij mensen, fantastisch in staat heeft gesteld onszelf te ontwikkelen. We leven over het algemeen langer, zijn gezonder, hebben stromend water en zijn instaat ziektes uit te roeien. Daarnaast hebben we de iPhone en zijn we op de maan geweest.

Dit allemaal is zeker waar, maar er is ook een schaduw kant. Dit meta-narratief heeft onze relatie met de aarde vernietigd, we zijn de aarde gaan zien als handelswaar in plaats van iets dat op zichzelf waarde heeft.⁵²

---

⁵¹ William Leiss, “Modern Science, Enlightenment, and the Domination of Nature: No Exit?” *Fast Capitalism 2* (1 Januari, 2011), 23–42, <https://doi.org/10.32855/fcapital.200701.003>.

⁵² Deze vernietiging van onze relatie met de aarde vindt zijn startschot, hoewel er natuurlijk een lange voorbereiding was, in de kritiek van de zuivere rede van Kant. Als Kant een copernicaanse wending in de

Onze poging zonder einde om steeds maar meer en meer macht over de natuur en elkaar uit te oefenen zorgt ervoor dat we de aarde naar de vernieling aan het helpen zijn. En uiteindelijk heeft dit ook weer tot gevolg dat we de menselijke soort zullen laten uitsterven. Door de stijgende temperatuur en zeespiegel, door klimaatrampen zal ook de mens steeds meer en meer geraakt gaan worden.

Dit meta-narratief heeft ook geleid tot commodificatie van de mens. Het idee dat we continu onze macht moeten vergroten zorgt ervoor dat wij elkaar als vijanden en concurrenten zijn gaan zien. We zijn “Gedoemd tot levenslang leren, tot flexibiliteit, tot het rijk van de korte termijn” om het in de woorden van Achille Mbembe te uiten.⁵³

Lyotard zet ons op het verkeerde been door te stellen dat er niet één of twee grote verhalen (meta-narratieven) meer zijn; maar slechts nog kleine, met elkaar concurrerende narratieven. Hierdoor maakt hij het ons moeilijk om “de wil tot macht” als meta-narratief te herkennen. Lyotard verleid ons om aan te nemen dat het grote meta-narratief dood is, terwijl dit helemaal niet het geval is. En we moeten juist het meta-narratief van “de wil tot macht” herkennen en erkennen om onze huidige problemen te begrijpen. Deze problemen komen voort uit een idee en dit idee is het meta-narratief van “de wil tot macht”.

Ofwel: “de wil tot macht” als meta-narratief is als sinds de moderne tijd in gebruik en heeft, hoewel het ook vooruitgang heeft gebracht, desastreuze gevolgen.

---

metafysica voorstelt, stelt hij een nieuwe benadering van onze relatie met de natuur voor. Een waarin de natuur enkel betekenis heeft in relatie tot de mens.

⁵³ Achille Mbembe, *Kritiek van de zwarte rede*, vertaald door Jeanne Holierhoek en Katrien Vandenberghe, 1e editie (Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2015), 13.

Hoofdstuk 4: Herwaardering van alle waarden

“De wil tot macht”, zoals we deze hebben gebruikt in de tweede helft van deze scriptie, is hier geen metafysische positie – het is hier enkel een verhaal dat gebruikt wordt om de wetenschappelijke praktijk te legitimeren en de mensheid richting te geven. Was het wel een metafysische positie, een onontkoombare drift, dan was een herwaardering van alle waarden een zinloze exercitie geweest; dan hadden we niet kunnen ontkomen aan “de wil tot macht”. Maar hier is het slechts een verhaal; een verhaal dat wij, impliciet en expliciet aan elkaar vertellen wanneer wetenschap wordt bedreven. En het fijne aan het vertellen van een slecht verhaal is dat je er ook mee kunt stoppen. Dat is wat er moet gebeuren willen we de crisissen van onze tijd de ernst en oplossingsgerichtheid kunnen bieden die ze vereisen. Het wordt tijd om na te denken over een nieuw meta-narratief, een nieuw verhaal dat we vertellen om de wetenschappelijke praktijk te legitimeren.⁵⁴

Ik denk, en met mij vele andere, dat als we de problemen van de moderne tijd op willen lossen we naar een herschatting van de waarde van de natuur toe moeten. We moeten uit het meta-narratief treden waarin we de mens boven de natuur gesteld zien, en toe naar een meta-narratief waarin we de mens als onderdeel van de natuur zien. Ik denk dat we dan en alleen dan de problemen van de moderne tijd op kunnen lossen.⁵⁵

Of dit een gedachtegang is waaruit een nieuw meta-narratief voort zal komen of niet, het is tijd om met zijn alle na te denken over het meta-narratief waarmee wij de wetenschappelijke praktijk willen legitimeren.

---

⁵⁴ Er zouden eventueel ook twee meta-narratieven parallel aan elkaar kunnen bestaan, zoals Lyotard de legitimering van wetenschap in de moderne tijd (die volgens Lyotard inmiddels afgelopen is) begrijpt.

⁵⁵ Arne Næss doet in het paper “The Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects” een goede poging om een filosofische theorie te schetsen die dit denken, het denken waarin de mens onderdeel is van de natuur en niet daarboven verheven is, omsluit. Hij noemt dit zelf “Deep ecology”. Dit eco-filosofische (ook wel ecosofie genoemd) gedachtegoed vertalen naar een meta-narratief is iets voor een verder onderzoek.

Conclusie

In deze scriptie ben ik begonnen met het uiteenzetten van Lyotard zijn noties van kennis, legitimatie en meta-narratieven. Uit de uiteenzetting van Lyotard zijn begrip van meta-narratieven heb ik een viertal eisen gedestilleerd waaraan een meta-narratief moet voldoen wil deze geldig kunnen zijn. Daarna heb ik betoogd dat de Nietzscheaanse notie van “de wil tot macht” voldoet aan deze eisen, en in werkelijkheid een meta-narratief is dat al sinds het begin van de moderne tijd in gebruik is. Ik heb gesteld dat dit meta-narratief desastreuze gevolgen heeft.

Lyotard zijn idee is het juiste, meta-narratieven als legitimatie van de wetenschappelijke praktijk, maar zijn diagnose is verkeerd. In de moderne tijd zijn we gestopt met de traditionele meta-narratieven maar zijn we, misschien wel steeds klammer, vast blijven houden aan één meta-narratief – het meta-narratief van “de wil tot macht”. Het meta-narratief waar wij ons nu aan vasthouden is schadelijk, ongelofelijk schadelijk. We maken in een rap tempo de aarde kapot. Als we de vernietiging van de natuur, onze leefomgeving en onszelf willen stopzetten dan moeten we nadenken over een nieuw meta-narratief. Ongeacht is het tijd om met zijn alle na te gaan denken over wat voor verhaal wij willen vertellen, en hoe wij met elkaar en de natuur om willen gaan.

Woordenaantal zonder bronvermelding: 7327

Bibliografie

Anderson, R. Lanier. “*Nietzsche’s Will to Power as a Doctrine of the Unity of Science*”. *Studies in History and Philosophy of Science Part A* 25, nr. 5 (1 oktober 1994): 729–50.

[https://doi.org/10.1016/0039-3681\(94\)90037-X](https://doi.org/10.1016/0039-3681(94)90037-X).

Bernard, Gaëlle. “*On the ‘Postmodern’ Crisis of Legitimation and the Confusion of Reasons*”. *Cités* No 45, nr. 1 (3 mei 2011): 87–101.

Gillespie, Michael Allen. “*Heidegger’s Nietzsche*”. Onder redactie van Frank A. Capuzzi en Joan Stambaugh. *Political Theory* 15, nr. 3 (1987): 424–35.

Horkheimer, Max. *Eclipse of Reason*. Reprint editie. London; New York: Bloomsbury USA Academic, 2013.

Horkheimer, Max, en Theodor W. Adorno. *Dialectic of Enlightenment*. Onder redactie van Gunzelin Schmid Noerr. Vertaald door Edmund Jephcott. Eerste druk. Stanford, Calif: Stanford University Press, 2007.

Keulemans, Maarten. “Claim Chinese hoogleraar: eerste genetisch gemanipuleerde baby’s ter wereld”, 26 november 2018. <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/claim-chinese-hoogleraar-eerste-genetisch-gemanipuleerde-baby-s-ter-wereld~bf669f83/>.

Leiss, William. "Modern Science, Enlightenment, and the Domination of Nature: No Exit?" *Fast Capitalism* 2 (1 januari 2011): 23–42. <https://doi.org/10.32855/fcapital.200701.003>.

Lyotard, Jean-Francois, en Fredric Jameson. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Vertaald door Geoff Bennington en Brian Massumi. Eerste editie. Minneapolis: University Of Minnesota Press, 1984.

Mbembe, Achille. *Kritiek van de zwarte rede*. Vertaald door Jeanne Holierhoek en Katrien Vandenberghe. 1e editie. Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2015.

Næss, Arne. "The Deep Ecology Movement: Some Philosophical Aspects". In *The Selected Works of Arne Naess*, onder redactie van Alan Drengson, 2291–2314. Dordrecht: Springer Netherlands, 2005. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-4519-6_88.

Nietzsche, Friedrich. *Aldus Sprak Zarathoestra*. Vertaald door P. Endt en H. Marsman. 19e druk. Amsterdam: Wereldbibliotheek, 1985.

———. *De genealogie van de moraal*. Vertaald door Thomas Graftdijk. 9e druk. Nietzsche-Bibliotheek. Amsterdam: De Arbeiderspers, 2020.

———. *De vrolijke wetenschap*. Vertaald door Driessen Hans. Eerste druk. Nijmegen: Vantilt, 2018.

———. *The Will to Power*. Vertaald door R. Kevin Hill en Michael A. Scarpitti. Eerste editie. UK: Penguin Classics, 2017.

———. *Vorbij goed en kwaad: voorspel tot een filosofie van de toekomst*. Onder redactie van Hans Driessen. Vertaald door Thomas Graftdijk en Paul Beers. 9e druk. Nietzsche-Bibliotheek. Amsterdam: De Arbeiderspers, 2004.

Pattberg, Philipp. "Conquest, Domination and Control: Europe's Mastery of Nature in Historic Perspective". *Journal of Political Ecology* 14, nr. 1 (1 december 2007): 1–9. <https://doi.org/10.2458/v14i1.21681>.

Porter, James. "Nietzsche's Theory of the Will to Power". In *A Companion to Nietzsche*, Eerste druk., 548–64. Oxford: Wiley-Blackwell, 2007. <https://doi.org/10.1002/9780470751374.ch30>.

The Lyotard Dictionary. Eerste editie. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011.